

Matkailututkimus 4: 1, 3–4 (2008)

©Suomen matkailututkimuksen seura

Pääkirjoitus

Matkailu ja matkailun tutkimus: reagoinnista ennakointiin

Matkailun katsotaan olevan dynaaminen ilmiö, jossa mikään ei ole pysyvää – paitsi ihmisten halu matkustaa ’ulkopuolelle tavanomaisen asuin- ja työympäristönsä’. Saman dynaamisuuden tulisi koskea myös matkailun tutkimusta; sen olisi paitsi seurattava myös kyettävä ennakoimaan matkailun ja sen toimintaympäristön muutoksia. Lisäksi oman turbulenssinsa tutkimuskentän muutoksiin ja painotuksiin tuovat eri tieteenaloilla tapahtuvat ’käännökset’, jotka heijastuvat suoraan tai soveltaen matkailun monitieteiseen tutkimukseen. Näitä ovat olleet muun muassa kielellinen, kulttuurinen ja tilallinen käänne, ja yhtenä viimeisimmistä on käynnissä niin sanottu liikkuvuuden käänne, jota John Urry ja Mimi Sheller kutsuvat jopa paradigmaattiseksi muutokseksi. Liikkuvuuden kysymyksillä ja muutoksilla on suora yhteys matkailun ja vapaa-ajan ajankohtaisiin tutkimuskysymyksiin, kuten esimerkiksi halpalentoyhtiöiden vaikutuksiin koskien eurooppalaista matkailutilaa ja -rakenteita tai virtuaalimatkailun ja konventionaalisen matkailun vuorovaikutukseen. On toivottavaa että matkailun tutkimuksella olisi tässä yhteydessä myös annettavaa liikkuvuuden tutkimuskentälle.

Yhteistä edellä mainituille käänöksille on se, että ne ovat rantautuneet kotimaiseen matkailun tutkimukseen pääasiallisesti angloamerikkalaisesta yhteiskunta- ja sosiaalitieteellisestä tutkimuksesta. Tällä hetkellä ehkä vakavimmat matkailua ja sen tutkimusta koskevat muutokset ja keskustelunavaukset eivät kuitenkaan tule yksinomaan brittiläisestä tai amerikkalaisesta kontekstista, vaan ovat luonteeltaan paljon kansainvälisempiä, jopa globaaleja. Näistä keskeisin on ilmastonmuutos ja sen tuottamat vaikutukset elinympäristöömme. Ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan merkittävästi matkailun tulevaisuuteen ja globaaliin aluerakenteeseen suosien joitakin alueita ja matkailumuotoja ja vastaavasti heikentäen toisten alueiden ja matkailumuotojen mahdollisuuksia. Ilmastonmuutos aiheuttaa matkailutaloudelle tarpeen kehittää sopeutumismekanismeja. Tämä puolestaan edellyttää tutkimustiedon tuottamista muutoksesta ja sen ennakoituista vaikutuksista.

Tietoisuutta ilmastonmuutoksen vakavuudesta ovat lisänneet poliitikkojen ja tunnettujen liike-elämän edustajien, kuten Jorma Ollilan, puheenvuorot. Ilmastonmuutoksen nykymerkitystä kuvaa myös Al Goren ja hallitusten välisen ilmastopaneelin asiantuntijoiden vastaanottama Nobelin rauhanpalkinto työstä ilmastonmuutostietoisuuden lisäämisessä. Kuten tunnettua tieto lisää tuskaa; tietoisuus ilmastonmuutok-

sen vaikutuksista ja mekanismeista on samalla herättänyt aiempaa painokkaampia kysymyksiä matkailutalouden ja matkustamisen osuudesta ilmastonmuutoksessa. Matkailusta, erityisesti siihen liittyvästä liikenteestä aiheutuvat päästöt lisäävät osaltaan kasvihuonekaasujen määrää ilmakehässä, ja myös matkailuinfrastruktuurin rakentamisella ja ylläpidolla on kasvihuoneilmiötä edistäviä ja siten ilmastonmuutosta kiihdyttäviä vaikutuksia. Tutkimusten mukaan esimerkiksi lentomatkustus kohdealueelle ja takaisin muodostaa noin 80 prosenttia matkan ekologisen jalanjäljen kokonaisvaikutuksista. Toistaiseksi kansainvälisen lentoliikenteen aiheuttamia päästöjä ei ole varsinaisesti huomioitu Kioton sopimuksessa, mutta on todennäköistä, että tulevaisuudessa myös lentoliikenteen päästöihin kiinnitetään konkreettisesti ja tuntuvasti huomiota.

Ilmastonmuutos on luonnollisesti vain yksi monista keskeisistä ja ajankohtaisista tutkimusteemoista. Kansainvälisesti esimerkiksi matkailun kehitysvaikutusten tutkimus on viime aikoina korostunut uudelleen ja myös uudella tavalla. Tässä suhteessa matkailun tutkimus on ollut eräällä tavalla 'pysäkillä' lähes 20 vuoden ajan, mutta nyt monet tutkijat ja muun muassa UNWTO:n linjaukset korostavat matkailun roolia ja sen tutkimuksen tärkeyttä kehittyvässä maissa. Tässä yhteydessä erityisesti yhteisöperusteisen ja niin sanotun pro poor -turismin kehittäminen ja tutkimustarpeet ovat nousseet (kriittisestikin) esiin. Matkailun ja kehityksen tai ilmastonmuutoksen vaikutusten tutkimusteemat alleviivaavat jo aiemmin mainittua tarvetta; tutkimuksen olisi kyettävä paitsi seuramaan muutoksia myös tuottamaan ennakoivaa tietoa muutoksesta, siihen vaikuttavista tekijöistä ja sen mahdollisista vaikutuksista.

Siirtyminen reagoinnista proaktiivisuuteen sisältää vakiintuneiden aiheiden ja kysymysten tutkimusta suuremman riskin epäonnistua tai sijoittua valtavirtakeskustelun marginaaliin, mutta ainakin akateemisessa tutkimuksessa tilaa tulisi edelleen jättää myös niin sanotulle uteliaisuustutkimukselle, jolla ei ole suoraa suhdetta 'tilaajatahoon' – jollei sellaisiksi lasketa yhteis- ja ihmiskuntaa, kuten monien yliopistojen ja tutkimuslaitosten perustamiskirjoihin on kirjattu. Ennakoivan tutkimuksen korostaminen ei luonnollisesti sulje pois tarvetta tuottaa tietoa tapahtuneista muutoksista ja niiden syistä.

Kuluva vuosi tulee poistamaan yhden tiedollisen puutteen kotimaisen matkailun tutkimuksen rintamalta. Vaikka suomalaisen matkailun tutkimuksen kenttä on suhteellisen pieni, emme siitä huolimatta ole selvillä siitä millaisista teemoista tutkimusta meillä tällä hetkellä itse asiassa tehdään. Matkailututkimuslehti antaa osaltaan hyvän kuvan teemoista ja painotuksista, mutta lehden kansien ulkopuolelle jää runsaasti tutkimustoimintaa. Matkailun verkostoyliopisto koordinoi tätä kokonaisuutta koskevaa inventointityötä, joka toivottavasti tuottaa paitsi laajemman kuvan suomalaisen matkailun tutkimuksen nykykysymyksistä myös perustan kehittää alan tutkimusta.

Oulussa 31.1.2008

Jarkko Saarinen